

D. T. O. M. A.
 DISPUTATIO PHILOSOPHICA
 DE
CONSTITUTIONE
 PHILOSOPHIÆ MORALIS IN GENERE
 & Ethicæ in Specie; Summo Bono Civili
 & Virtute in Genere.

Quam

Ex consensu & approbatione Venerandæ & Amplissima
 Facultatis Philosophicæ in florentissima Academia
 CHRISTINÆ.

Sub MODERAMINE

Nobiliss. Consultiss. atq. Ampliss. Domini.

Dn. MICHAELIS Ohlentolpe Wexionij, J. U.
 & Phil. Doctoris eximij, Juris, Polit. & Histor. Profess.
 celeberrimi; nec non Regij Judicij, quod Aboæ est,
 designati Assessoris meritiss. Praceptoris
 & Promotoris sui colendissimi.

Liberalis exercitij E. Eruditorum censura subjecit
Auth. & Respond.

SVENO CLODINIUS O. Goth.
Stipend. Regius.

Ad d. 5. Maij 1652. in Audit. Sup.
& horis consuetis.

LINCOPIÆ.

Excudebat Christophorus Güntherus, Gymn. Typo
Anno M. DC. LII.

NOBILISS. GENEROS. AC AMPLISSL.
Viris ac Dominis

Dn. PETRO Linderoot de Gåderby / Equitum Chi-
liarcho fortissimo atq; clarissimo.

Dn. ISRAELI de Wiggbyholm &c. Regij Judicij, quod
Aboæ est, Vice - Præsidi æquissimo.

Dn. DANIELI Leijonsterna de Gåderöd &c. J.U.D.
& Curiæ Norcop. Præsidi consultissimo.

NEC NON

Admodum Reverendis, Excellentiss. Consultiss. Præ-
dentiss. ac Spectatissimis Viris
ac Dominis,

D. D. PASTORIBUS, CONSULIBUS, SENATORI-
bus & Syndicis, inclitarum Rerumpubl. Norcopensis,
Aboensis, Lincensis & Wadstenensis,
gravissimis.

Dnn. Promotoribus suis ut magnis ita & certissimis
Discursum hunc Academicum in grati animi
testificationem & ulterioris promotionis incita-
mentum.

Officiose

D. D. D.

EVENO CLODDINUS

I. N. J. C.

SECTIO I.

De Constitutione Philosoph. Moralis in Generis
& Ethicæ in Specie.

THEISIS I.

Mnis, inquit Romanum illud lumen clarissimum
Cicero, quæ à ratione de aliqua re suscipitur institu-
tio, debet à Definitione proficiisci, ut intelligatur quid
sit id, de quo disputatur. Viri hujus sapientissimi
hortatu ac suasum moti, nos Philosophia Moralis Naturam atq;
constitutionem venaturi, commode etiam ab ejus Definitione
que duplex est, Nominalis & Realis, exordimur.

2. Nominalis, quâ in nominis cognitionem deducimur,
eribus absolvitur, Etymologiâ, Homon. & Synonomiâ. Cate-
rism Etymologiâ & Homon. consuli omisssis, de Synonomiâ su-
mus solliciti. Dicitur autem hac Disciplina nunc Philosophia
Practica, appellationis ratione sumptâ partim à praxi, partim
ab ultimo in civilibus fine actione scil secundum virtutis &
recterationis prescriptum institutâ; Nunc Civilis à subjecto,
societate, quatenus in eâ natum est fulgere honestum; Nunc
Moralis, ab objecto moribus honestate informandis; Nunc
Prudentia, cum sit habitus verus cum rectâ ratione, in ijs que
bona vel mala sunt homini, activus.

3. Definitur autem Philosophia Moralis pars Philosophia
posterior, informans appetitum hominis & actiones humanas
secundum rectâ rationis normam componens, ut in omni vita
statu ac gradu honestè vivat, & S. Bono civili proficiat
perfruatur.

4. Definitiva hec Oratio dupli conceptu, Generico & Specifico, absolvitur. Genus est Pars Philosoph. Cum Theoret, enim Philosophia, germana sua sorore, integrans constituit Philosophiam. Differentia tribus constat (1) Proprio, quod sit pars Posterior, ut Theoretica, quod sit pars prior, id est partim ex se suog genio: cum prius sit contemplari quam agere: partim ratione subjectorum qua informant. Intellectus quippe prior est appetitu & rationali & irrationali.

5. (2) Objecto, quod duplex, Remotius seu Primum & Praximius seu magis determinatum. Illud est homo sed sub hac restrictione, quat. est liberè agens suarumq actionum liberum habet dominium. De hoc subiecto primo totius Philosoph. Civilis probantur passionis primo in hac Disciplina: us sunt, habere propriam operationem, posse felicitatem consequi civilem, virtute cluere vel vitijs scatere, pravum vel bonum, educatione ac affectuactione mediatis, fieri, sponte, violentia & ignorantia exulantibus, agere, esse animal sociabile, esse animal civile; adeo ut tota res totumq negocium resolvatur in hominem libertate arbitrij utentem, tanquam in subjectum primum, cui ipse Finis Beatitudo civilis destinatur. Hoc est ipse Appetitus & principiè Sensitivus, cum in eum perturbationes principiè eadant; nec non actiones humanæ in communispectata, (3) Fine, qui consistit in bona sive recta vita, vel, quod idem est, in bona actione.

6. Circa Divis. Phil. Moralis valde inter se digladiantur Auditores. Alij eam in Ethicā Politicam & Oeconomicam tanquam Disciplinas specie distinctas, dividendam esse contendunt, Alij, nullam inter has Discipl. specificam differentiam esse ponentes, illam in Partem Communem sive Ethicam, qua Generalia principia & semina totius Philos. Moralis, non habita ratione certa alicujus status proponit; Et Specialem, qua generaliter in communī parte proposita, ad singularia descendendos

dendo, certa societatis accommodat, ut pote vel Publicæ, & dicitur Politica; vel Privatae, & dicitur Oeconomia.

7. Posteriorem hanc sententiam veram esse, firmoꝝ, quod dicitur, stare tale, sequenti ratiocinatio evincit: Quæcumqꝫ Partes Philosoph. seu Disciplina idem habent Objectum, eadem media & eundem finem ea specie inter se non differunt: Sed Ethica, Politica & Oeconomica, idem habent Objectum, eadem media & eundem finem. E. Major sua radiat luce, cum ex hisce potissimum Disciplinarum discrimen desumis soleat.

8. Nec Minor difficulter probatur. Eadem quippe actiones humanae & ipse homo civili beatitudine imbuendus, ad quem omnia quæcumqꝫ in Practica Phil. occurruunt, referuntur, est Objectum. In Ethicis citra respectum ordinis & certi alicujus status: In Polit. ratione Reipubl. In Oeconom. ratione felicis status. Idem etiam, est in Polit. & Oeconom. finis, bonum civitatis & singulorum hominum. Quod enim privatim honestum & utile; id etiam in laudabili Reipubl. statu publice: & vice versa. Eadem etiam sunt media scil. virtutes. Eadem enim virtutum præcepta, qua in parte communis sive Ethica proponuntur, in Politica deinde & Oeconomia etiam servantur atqꝫ speciales casus accommodantur. Nulla igitur in hisce partibus specifica est differentia, sed talis qualis inter Generaliorem & specialiores partes reperiſſe conſuevit.

9. Pars illa Communis Ethica dicitur, nomenqꝫ hoc vel ratione Causæ Efficientis dicitur, hoc est ab assertudine, quod crebro exercitio mores inducantur & conformentur: Vel ratione subjecti dicitur, quod tota occupata sit in moribus ad honestatem informandis ac efformandis, iuvenis.

10. Sumitur duplicitate (1.) Generaliter, quā significatio estam Philosophi. Practicam denotat. (2.) Specialiter pro sola Ethica sive Practicā Philosophi. parte Generali. Nos omissa generali significatione, eam in speciali acceptione, quam hic acceptamus, definimus Prudentiam hominum actiones bonis moribus informantem, ad consequendam felicitatem civilem. Sive quod idem est: Ethica est Prudentia appetitum hominis informans, ut recta rationi pareat, propter beatam vitam in hoc mundo degendam.

11. Genus hic accuratius loquendo est Prudentia. Genus natura hec est, ut de plurib. specie differentib. prædicetur in questione quid est: Sive, ut, omnium Logicorum calculo constat, totum est partibus esse entiale. Jam Prudentia de Ethica, Politica & Jurisprudentia &c. in questione quid est, prædicta est potest. Recte enim & Grammaticè & Logice & Philosophie dicitur: Ethica est prudentia, Ethicus est prudens; Politicus est prudentia, Politicus est prudens, si non totalis, attamen parcialis, quod sufficit. E. prudentia est legitimum Ethica genus.

12. Subjectum Ethics in Quo, est intellectus hominis practicus, circa Quod est appetitus & rationalis & irrationalis. Adæquatum & Totale est homo civiliter beatus, quantum, illius actiones rectitudine optata, tanquam flore albicante, florescunt latanturgi.

13. Finis ejus duplex est: Universalis & Particularis. Ille est gloria Dei. Hie rursum duplex, Internus, qui consistit in homine morib. concinnis instruendo ac informando, quo suum appetitum recte regere possit; & Externus, qui est summa in hac mortalitate felicitas & Beatus.

14. Divisionem Ethics quod concernit, dividi solet bifurciam (1) in tres partes; Quarum (1) de S Bono agere solet. (2.) De virtutum Subjecto, anima ejusq; facultatibus, Objecto, appetitu & affectionibus; Nec non Efficiente; actionibus

humanis ea unq; differentijs. (3.) De ipsis medijs ad beatitudine-
um ducentibus. (2.) In Eudæmonijs de S. bono agentem
et ierodoxicæ seu virtutum doctrinam. Prior diviso minime
incosmodaeit; Posteriorem tamen, cum et in ea de virtutum
causis, materia et effidente et c. ut in illa agi conservit, reti-
nemus.

15. Quæ vero Methodo Philosoph. Moralis sit proponenda,
acerrimè inter se ut Antesignani dimicant, Zabarella et Piccolo
homineus. Ille compositivum; Hic resolutivum ordinem amat
defensitatq;. Nostra quæ mens sit, si quasiverū, haud magni in-
teresse afferimus, sive prius de virtutib. ut causis et partib. Po-
stea de S. bono, ut tuto et effecto: Sive prius de S. Bono, ut causa
finali, deinceps de virtutib. ut medijs ad finem consequendum
quis agere velit. Si tamen quod res est, dixerimus, posteriorem
ordinem nostræ cognitioni, ut istum processu naturæ, congruen-
tiorem atq; accommodatiorem esse judicamus.

16. Quæ autem harum sororum speciosior sit, quævè ma-
jorem præferat nobilitatem, ambigi solet. Nostram senten-
tiam breviter habeas. Si ad objecta, circa quæ versantur, re-
spexeris; si subjecta, quæ perficiunt, adverteris; si modum pro-
cedendi, quem observant, pensaveris; Præstantiorem eam, quæ
necessaria et immutabilia considerat, quæ nobilissimam animæ
facultatem informat, quæq; exactissimis nititur demonstratio-
nibus, judicamus, quod præstat Philosophia Theoretica. Si
v. Regimen et usum in vita communi ponderaveris singularem,
victoriam atq; triumphum Practicæ canimus Philosophie glo-
riosum. Hac enim istam dirigit, hac quat. illa in civitate fe-
renda sit, prescribit, hac nos in Dei Angelorumq; consortium
admittit, hac nos viros bonos existere facit, hac splendide in-
fructi veram demum profiteri possumus Philosophiam.

SECTIO II.
De Summo Bono Civili.

THEISIS I.

DEfinitione ac Divisione Ethices pro virili precedenti se-
ctione discussa merito Euclaeus deoy' ius, partem Ethices
primam, qua de Summo Bono agit, excipimus, cuius suavi-
tate degustata, feliciori via ad ejus media invenienda, progre-
dierimur.

2. Missis hic alijs boni acceptio[n]ib. notandum hic in initio
est, nobis non de Spirituali bono, de quo fuit Theologi, sed Tem-
porali Civili, sermonem esse. Quarimus enim ut verbis Tul-
lij utar, quidnam sit extre[m]um quid ultimum, quod sint omnia
bene vivendi & recte faciendi consilia referenda, quid sequatur
natura ut summum ex reb. expetendis, quid fugiat ut extre-
num malorum, hoc, inquam, queritur, quat. nemp[er], tale alio
quod in hac vita consequi, quoq[ue] hanc mortalem vitam juvare
valeamus.

3. Dari a. actionum humanarum finem multis probari po-
test, sed pauca haec sufficiant. (1) Quia, sicut nihil frustra
fit, nihilq[ue] gratis neg[at] in neg[at] ab ipsa natura suscipitur: ita
etiam nihil tanta est dementia, si modo sanus sit, ut aliquid,
certo fine non praevisa, tentet. (2) Si omnia qua suspicis &
admiraris bonum appetant; & propter certum finem sint con-
ditia, utiq[ue] & homo suum habebit finem. Nam quod eminentioris
est naturae, tanto suaviore fruetur bono; Finis enim rei digni-
tati respondere debet.

4. Si igitur datur actionum humanarum finis, summus
etiam dabitur, in quo S. felicitas collocanda erit. In finium,
enim diversitate, cum unus semper propter alium expetatur,
neceesse est dari talem, qui non propter alium, sed propter se ex-
petatur & propter quem omnia. Alias enim mens nostra in in-
finium progredere tur, esset vaga, nec haberet quo tandem re-
quiesceret.

quiescerat. Imo ignorata hac bene vivendi motrice inanis esset
omnis nostra appetitio, vana esset omnis nostra de bonis moribus
consultatio, otiosa esset omnis optimarum rerum electio, stulta
futura esset omnis studiosa actio, insana esset omnis tantorum
discriminum solius virtutis causa in hac vita susceptio. Quor-
sum enim hac omnia fierent, si non esset virtutis palma Beatitudo?

5. Neg^r est quod cuncta fortuito, cum rerum imperitis,
fieri possint, cum fortuna nihil aliud sit quam verarum causarum
ignoratio. Hinc recte & Non Ens & Privatio magno dic-
citur Scaligero. Hinc & recte infertur; à non Ente nihil na-
turaliter potest proficisci, & à mera privatione non potest Ens
positivum oriri. Adde, Fortuna res est plane incerta, à qua
S. Bonum, quod firmum & stabile est, suam dependentiam ha-
bere nequit. Concluditur E. in rebus humanis, actionum hu-
manarum finem, quem S. Bonum dicimus, dari, eumq; non à
fortuna sed ab homine tanquam causa adæquata comparari.

6. Monstrato jam quod detur S. Bonum, ulterius in quo col-
locandum sit, determinandum erit. Omnes autem omnium sen-
tentias & opiniones de scopo & portu vita humana hic percen-
sere, tadium esset. Nobiliores autem attingere, quaq; vera sit
decidere lubet. Aristippus, Democritus alijq; voluptatem S.
Bonum putarunt: Divitias Midas & Crœsus pro S. Bono ha-
buerunt, Periander, honorem, Ideam Plato, Zeno virtutem:
Actionem virtuosam Aristoteles posuit.

7. De prima quid dicam? Si Aristippe & Democrите, bru-
bam illam voluptatem, Sensus nostros sufficientem, ex bona cor-
poris constitutione, valetudine ceterisq; bonis fortunæ depen-
dentem, intenditis, pecora, imo verius, porci estis, qui pecudum
istud bonum venamini. Momentanea quippè est & ad brevè
durat tempus suosq; cultores in exitiosam rapit perniciem.
Et quippè escas serpentes, Cicuta virtutis, Spuma & Sperma
Veneris, sentina & tada omnis turpitudinis, Spernas E. Aristippe,
Spernas

spernas Democrite, quaso, voluptates, spernas, inquam Aristippi
et Democriti soboles, nocet enim empta dolore voluptas.

8. Si vero animi voluptatem, qua ex virtutum actione,
effl. rescie vos boni viri intelligitis, mens vobis proba est, nosc.
vobis amicas porrigitus manus, in eo, quod absq; ejus congressu
S. bonum non sit, et actio virtutis perfecta absq; suavitate nun-
quam inveniatur: Sed in hoc haud socij sumus, si inferatis: E. est
S bonum. Quaenam queso, conseq.? nulla. Perinde n. est ac se
argumentarer: Studiosus, nunquam est sine libris, E. libri sunt
Studioſus. Non n. est S. boni pars aut essentialis (quod et de reli-
quis S. boni adjunctis et concomitantib. dicendum) Sed eisdem
consequens signum et inseparabilis affectio, qua actionem bona
indivisiibili nexu sequitur, non secus ac lumen comitatur lucem.

8. Explosa muliebri illa atq; enervata prorsus fententia,
te, Mida miserrimè cum tuis excipimus. Quae te rogo capite
dementia, cum divitias et hujus mundi bona, tuum summum
fecisti bonum? Votum tuum nonne tibi perniciem peperit?
Delectabilene t bi parasti bonum, ut fame tandem exesus, pe-
nires miserrimè? Stultorum insuper hoc bonum est: Sive n.
sermo fuerit, de Naturalibus sive de Artificialib. divitiis, res
eodem recidit. Illæ n. corpus solum ipsum respiciunt, illasq; et
irrationalia parare natura docuit. Haec nullius sunt momenti,
nisi ad illu semper referantur. Naturalium autem quicquid
quantum est, simile propter hominem est, et tanquam ad vitam
eius sujeundum à natura factum instrumentum. Atq; S. B.
boni nis non propter hominem, sed homo propter ipsum, nec in-
strumentum vitae est, sed finis. Denum uno verbosic ago: Divi-
tiae sunt bona fortuna, sunt res momentaneæ; male acquireti et
usurpari possunt; muliis perniciem, omnibus penè periculum
creant. Unde non immerito ngeminavit ille: Heu! quis pri-
mus fuit ille, Auri qui pondera recti gemmasq; latere volentes
preciosa pericula fodit? Sed hac omnia cuncta notis atq; proprio
atibus S. Boni pugnare quis non advertit?

9. Quem.

9. Quemadmodum opum splendor animos hominum omnium
atate dementavit: Ita ergo te Periander tuosque magis etiam
transversum rapuit honor et gloria. Quin immo; tantisper
hodierno die homines occacat, ut qui illas contempnere possunt,
horum cupidini succumbant. Sciendum autem est, honorem
principue esse duplice; Alium, qui ob majorum virtutem de-
fertur; Alium qui propter virtutem propriam. Ille Nobilitas
sanguinis vocatur, Nobilitas enim dignitas quedam majorum
est. Qui autem propter propriam virtutem obtingit, vel in
dignitate et potentia civili, vel, in nominis et fama extensio
maxime consistit.

10. Ceterum in hisce S. Bonum, collocari nequit. Debet
enim S. Bonum esse proprium ejus, qui illud possidet, quod neu-
ter honor est. Non enim in nostra est potestate sed fortuna.
Quod de Nobilitate per se manifestum est, non enim quibus
ortum tuum debeas, cui est arbitrio sed fortuna. Idem etiam
de ceteris dignitatibus vales, qua similiter in eorum non sunt
facultate, quibus conseruntur, sed illorum qui conserunt. Unde
Arist. honorem non honorati sed honorantis esse dixit.
Imo nihil in humana hac societate est frequentius, quam ut alij
bonorem mercantur, alij consequantur. At felicitas debet in no-
stra esse potestate, ut adipisci eam, si velimus, liceat. Deinde fe-
licitas per se semper expeditur: honor non per se sed ob aliud
exoptatur. Gaudent enim honorari viri Civiles, ut inde con-
firment conscientiam propria virtutis: et sibi fidere ausint, se
viros bonos esse. Et ideo opinione illorum, Virtus potius S. Bo-
num dici posset. Demum lubrica est scala fortuna, comesque
regni semper invidia est, quo altius scandis, eo gravius cadis.
Sit ambitiosa hac artus mundi, ramen Cesar cum pompa
Alexander cum sceptro cecidit.

11. Sed quale de tua sententia, Divine Plato, seram judi-
cium? Si per tuam ideam intellexeras, ut quidam te inter-
pretare

pretantur, formas quedam individuorum communes seu naturas extra Deum alicubi existentes, ad quarum exemplarē & similitudinem res singulares sunt formatae, inq; ejus contemplatione S. Bonum posueras, ridiculus es, cum talis omnium bonorum idea communis nec dari, nec si daretur, loco S. Boni poni possit. Sin autem altius te penetrasse, verum ideas in ipso Deo posuisse, cumq; ipsum S. Bonum constituisse, credendum est, haud absurdus videris, cum Deus fons & origo omnium bonorum sit, inq; ipsum tanquam S. Bonum, cuncta quæ plasmavit ac efficit, contendat. Cum verò in hac imbecillitate parum perfecta sit ista contemplatio; & hic loci non tam contemplativum quam activum bonum indagemus, de sublimi isto felicitatis gradu, ad quem Philosophia non pertinet, ex professo hic non agitur. Omnem tamen quod notandum, hic contemplationem minimè excludimus.

12. Vestrām deinceps Stoici dum pensito opinionem, graviorem quidem deprehendo. Verum dum cum Aristotelica confertur, non videtur magni esse ponderis; cum nec virtuosas actio sine habitu commode procedat, nec Virtus ipsa, et si sit preiosior auro, et si sola post funera vivat claraq; & aeterna habeatur, si illam in habitu non in actu, si in quiete non in motu, si deniq; in sinu non in manu tenetas, parum aut nihil prodeesse videatur.

13. Nobilioribus hūs opinoribus perspectus, tuam tandem sententiam, magna Aristoteles, acceptamus, tecumq; concludimus summum, quod hic querimus, bonum, esse Virtuosè agere recteq; rationi congruenter vivere; sicut econtra, summarē & maximam esse miseriam, turpiter ætatem traducere, vitijs se fædere & cooperire. Virtuosa enim actio est illa Cynosura, quæ periculofam vitz humanæ navigationem in recto cursu dirigit; Est tale bonum, quod homini est proprium & domesticum, non cum brutis commune, firmum & stabile, non ad aliorum nutum mutabile, seipso contentum, inter omnia perfeccissimum inq; nostrā positum potestate &

arbitrio; sedis quāta honor & voluptas &c. ut in superioribus brevissimè expositum.

14o. *Summum hoc Bonum Philosophicum aliud est Theoreticum, quod in iugis & perfectâ Entiū & potissimum summū Entis contemplatione consistit; Aliud Practicum, quod jam demonstratum est, prudentiā directū, in honestā actione consistens.*

15. *Malum vero unde Miseria & infelicitas S. Bono contraria dimanat, per Essentiam nullum datur. Illud enim si concederetur; increatum & sic Deus esset, quod absurdum. Naturae autem mala sunt defectus & queris adversæ; Theologis mala pœna dicta. Morale malum est ipsum vitium, omnūq; turpitudinis ardens & fumans tada. Dicitur alias malum culpa. Hujus mali author Diabolus est: quod per primorum parentum ipsum in omnes posteros derivatum.*

SECTIO III. De Virtutis Natura in Genere.

THESES I.

Et dñs q̄d exoy'ia, primā Ethica parte absolutā: ad ἀρετὰν, alteram quae est de medijs felicitatem consequentibus properamus. Media autem adipiscendi felicitatem sunt Virtutes. Quare cum commode quis haud rem aliquam scrutarī possit, nisi quid ea res sit, probe noverit, virtutis naturam primò investigemus.

2. *Virtutem varij variè derivant; quidam eam à viro-
re & vigore quidam, quod communiter fit, à viro deducunt,
quod viris maximè congruat non quod fœmineus sexus à virtu-
te prorsus excludatur, sed quod à viru, cui natura majores, ut
plurimum, dotes contulit, magis exigatur. Sunt & aliae deduc-
tiones, quas brevitatis causâ omittimus, hanc tamen attulisse,
quā virtus non incommodè dicitur quasi virum tuens; quod
homines Virtus ut Clypeus & scutum contra quosvis exuberan-
tium affectū insultus aliquā infortunia tuctur, haud pœnitibit.*

3. Ambiguitate, subfracta materia & attentione, sublatâ; definitur *Virtus*, Promptitudo in homine agendi secundum honestatis normam, qua omnibus affectibus talic in jungitur moderamen, ut tranquillus & beatissimus, qui in hoc mundo haberi potest, status obtineatur.

4. Generis loco ponitur Promptitudo in homine, quod; non quis remosum patet, subjecta materia & seqq. Def. verba sat & restringunt, ea quippe hic intelligitur promptitudo qua in animo est & homini propria, quamvis & ea qua inferioribus inducitur facultatibus prorsus non excludatur. Dicitur promptitudo agendi ut ab habitibus intellectualibus distinguatur utq; simul exterum objectum actiones humanæ indigitentur. Internum Objectum affectus deinde subjiciuntur. Deniq; Forma, ipsa honestate scil. & rationis norma tanquam Specifica differentia planè declaratur. Finis tandem quis in Practicis principij locum obtinet, subjungitur.

5. Causa Efficiens virtutis universalis est D.T.O.M. causa non immediate homini infundendo, ut nonnulli existimant, verum mediate causando, idq; non necessitate sed libertate, ut homini servetur libertas. Deus enim natura non destructor sed servator & custos est. Qua vero sis causa Particularis, & Proxima, non consentiunt Philosophi. Galenus virtutum & virtutum causam videtur statuere corporis temperamentum. Stoicos virtutes esse à natura easq; hominum animis innasci; Virtus esse contra naturam easq; parari prava consuetudine, ad quam alij aliorum exemplo seducuntur, existimabant. Socrates virtutes Æthisμας, aut Φρεγης, aut etiam Τέχνης esse volebat; quibus loquendi modis significare voluit, virtutes ad mentem pertinere, ac proinde doctrina & institutione parari.

6. Ha Sententia aliquid quidem veri habent, sed nulla causa Promissam ac pricipiam causam, qua hic quaritur, assignas: Dicimus E. virtutis causam proximam esse Conlectudinem.

cinem ipsam seu cerebram actionum motuum repetitionem & frequens exercitium. Ut enim fabricando fabri: ita justas & temperatas actiones exercendo justi & tempore rantes homines sunt.

7. De hisce actionibus Ethici, cum earum cognitio in societate civilis sit apprimè necessaria, prolixè agere solent. Nos brevitatē studentes ipse spicce attingemus.

8. Consideratus actio humana vel absolute; vel respectu ad virtutes. Priori modo est vel Simplex vel Mixta. Illa est Invita vel Spontanea. Actio Invita, vel est *Violenta*, cuius principium plane est ex te hominem, adeo ut sis, qui agit vel patitur, nihil adjumenti ad illam actionem conferat; Sic mauta nolens vento abripitur. Hujus actionis constitutio tria requiritur s. ut principium sit exterritum. 2. Satis validum. 3. Agens & patiens nihil adjumenti conferat ad actionis productionem; Vel per *Ignorantiam*, quae ab agente circumstantiarum quareundam singularium ignaro, culpæ & fraudis vacuo proficitur, obq; admissum peccatum comitem habet penitentiam.

9. Observandum autem est, ignorare simpliciter id, non esse quod nescire, cum ea etiam quis nescire dicatur, quæ scire plane nequit; Ignorare autem propriè est posse scire remoto impedimento. Quocirca & Simplex nescientia negationem magis dicit, Ignorantia privationem. Hæc pars vel est *Præva dispositionis*, cum quis judicat rem illud esse quod vera non est. Dicitur alias propriè error; Vel *pura negationis*, ubi simpliciter quid ignoratur & nullum judicium in secessus intervenit. Utraq; haec ignorantia cause invito actionis esse potest.

10. Ut autem actio per Ignorantiam nasci inclarescat, adverte ultraius ignorantiam respectu sui consideraram, vel esse cum dolore conuentam, quæ factum reddit invitum & excusat; vel quæ non facit actionem in vitam ideoq; & non excusat. Nota; respectu agentis aliud esse agere per ignorantiam & aliud ignorantem agere. Ignorans agere dicitur is qui ignorat quidem quod agit, sed tamen illa ignorantia non est causa malæ actionis; sed aliud per ignorantiam inducit. V. g. Ebrios ignorat quidem se peccare, sed tamen ignorantia illa non est causa peccati sed ebrietas. Per ignorantiam vero is agere dicitur, cui simpliciter ipsa ignorantia est causa male actionis; cum desit agentis voluntas latensq; aliqua circumstancia, quæ cognitu difficultis, adsit, ideoq; & hac excusat, si sequatur penitentia. Dicitur alias ignorantia Simplex.

11. Hinc alia ratione Objectorum huius ignorantia videlicet *Universalis* alias Juris; & *Particularis* alias Facti, dicitur. Illa est, quando se quis in qualibet actione jure debet etiam & poteramus novisse, ignorantius. Etq;

vel *Juris Universalis*, quæ est præceptorum legumq; generalium nuda & sine circumstantijs propositarum, quas scire omnium interest, cunctantur sicut evidenter, ut ex animo, nisi vis naturæ insignis inferatur, deleri non possint. Qualia sunt, iura Divina, Naturalia, Civilia hominum obsequia generaliter postulantia. Observa hic non agi de lege nondum promulgata, vel ea quæ in notitiam omnium pervenire nondum potuit, aut saltem communiter non recepta; talis enim facile excusat. Dicitur hæc ignorantia *Juris Universalis* alias *Affectata* sive *Supina*, unde nulla excusatio; vel *Juris Particularis* & *Proprij*, quod certæ civitati certore collegio est datum, quod qui ignorat, & liquid designat, si modò vel habuit quem consulteret, vel ipse prudentia instructus, haud difficulter scire potuit & nihil praestitit, non excusat, cum sciens & volens, quod scire potuit, ignorat. V. g. dum studiosus ignorans peccat contra Leges Academicas.

12. Ignorantia *Particularis* alias *Facti* & non *affectata* dicta, est quando facti alicuius executionem ignoramus & nec ante prævidere, nec cavere potuimus. Hæc excusationem meretur; Si non à toto, attamen à tanto, ut log. Icti, maximè ubi pœnitentiam habet concomitantem.

13. *Spontanea* seu *Voluntaria* actio est, cuius principium est in ipso agente, singu asq; actionis circumstantias sciente & cognoscente. Hujus sunt-principia: Voluntas, liberum arbitrium, Electio & Consultatio; quæ magnam quidem cognitionem inter se habent, realiter tamen ea differre, minime dubitandum.

14. *Voluntas* est appetitus mentis boni vel mali cum ratione. Hanc Intellexus Practicus de reb. fugiendis & appetendis providendo præcedit. Quat. E voluntas rationi recte sviadenti obsequium præstat, verum bonumq; finem arripit, causa virtutis & actionum bonarum dicitur. Ita autem voluntariae actionis processus rite fiat, ipsam voluntatem libertate, instructam esse oportet.

15. Est autem ea facultas quædam moralis voluntatem determinans, ut sponte amplecti possit bonum & sine coactione fugere malum. Nota. Expressari quidem hic solet, quid sit liberum à servitute, liberum à coactione; quid libertas contradictionis, quid libertas contrarietatis, sed omittimus & ipsi conflictui reseruamus.

16. Consultatio est actio rationis, quæ media cum inter se, tum respectu finis conferuntur & considerantur, utrum ad finem magis conducat. Excluduntur à Consultatione Æterna, natura'ia, fortuita una cum humana. 1. Alienis. 2. Sensib. obvijs. 3. Præteritis. Ad tria v. in Consultatione attendendum. 1. Initium, quod requirit certum scopum, honos, prudentes & amicos consultores. 2. Media eaq; bona legitima & pauca. 3. Eventum, ut Consultatio sit de possibili.

17. Electio deniq; est amplexus rei jam decisæ aut consultatione ceteris præpositis. Huc spectant 1. res possibles, 2. res nostra. 3. Media potius quam finis.

18. Actio Mixta est partim invita scil. ratione agentis; parim voluntaria & respectu circumstantiarum, que in practicis omne ferunt punctum, & ratione finis, qui actionem dirigit. Mixta a. que sunt actiones magis pro voluntarijs habende sunt.

19. Ceteram actio Humana respectu speciali ad virtutes considerata est duplex: Una præcedens non inductam promptitudinem cum dolore & molestia: Altera subsequens, firma & perfecta qua cum voluptate & delectatione suscipitur. Illa est virtutis causa, hac verò virtutis effectus, non tamen specie distincta. Tantum de causâ Efficiente Virtutis, sequitur causa materialis.

20. Materialis causa in accidentibus, cum materiam Ex Qua non agnoscant proprie non datur: In Qua & circa Quam venabimur. De materia a. in Qua nobilis est controversia, quod ob suam difficultatem viris etiam exercitatiissimis tedium fui: An sc. virtutes morales pro subiecto in hæsionis agnoscant appetitum rationalem, an vero appetitum sensitivum Piccolhomineus Pelagiana Sententia deceptus, nim. Subiectum originalis virtutis esse tantum inferiores potentias, ipsam sensu alietatem seu corpus tantummodo hominis, appetitum sensitivum solum sedem virtutis constituit.

21. Verum & monente fide Orthodoxa & rationibus Philosophicis svadentibus divortium hic facimus subiectumque virtutum moralium appetitum constituimus rationalem sive ipsam voluntatem. Ubiunque enim (1.) Electio & libertas in homine locum habent, ibi & virtus, ubi non, ibi nec virtus, sed Electio & libertas non in sensitivo sed rationali appetitu locum habent. E. connex. p. quia virtus est habitus Electivus (2.) Ubi præcipua virtute stabulantur, ibi & reliqua, sed præcipua virtutes, Prudentia, que reliquarum cynosura est, & sine qua nulla existit, sicut & Justitia, in rationali non irrationali facultate sunt. E. reliqua inibi tanquam subiecto erunt. (3) Ille facultas qua actione sua formalem rationem in proprio fine & ob

objecto asequi potest, ita est primarium virtutis subjectum & non alia, sed sola facultas rationalis formalens rationem objectum & finem, ad quem virtus dirigitur scil. honestatem aequi possit (sensitivus enim appetitus per se solum circa objectum delectabile, jucundum & commodum occupatur) E. &c. Non tamen strenue negamus sensitivum etiam appetitum virtute moralis perfici posse. Verum non ut primarium subjectum, sed ut objectum determinari. Nec est absurdum unam & eandem numero virtutem in diversis potentibus esse posse, cum id diverso respectu fieri posse licet; Ita libertas arbitrij est radicaliter & fundamentaliter iste intellectus, formaliter vero in voluntate, ac Fethie docent; Quin & rem unam pro diversa consideratione ad diversum generum revocari posse, quis unquam Logicorum negavit? Videhis Nobil. D. Gyllenhi. Coll. Eth. Disp 3. Th. 18. &c. ss.

22. Materia circa Quam externa sunt actiones ad rectitudinem virtutum preceptis revocandas. Interna, affectus, quodcum physica sunt considerationis, nec boni nec mali moraliter existunt, sed sunt appetitus sensitivi motiones cum non naturali corporis mutatione ab objecto bono & destabili, quod prosequitur atque amat, vel uslo quod oversatur & odit, ut conservetur & optabiliori statu fruatur; sed hic non ita considerantur, verum quatuor imperio rationis & voluntatis accommodandi sunt.

23. Hos tollendos, esse voluerunt Stoici, sed male. Cum nec ex animo, ut in se, sunt motus, eradicari possint, nec ut fiat necessitas. Non possunt, inquam, et si enim magnum habebat imperium in appetitum sensitivum ejusque motus, hanc quamvis ratione fieri potest, ut qui homo est, non sit animal, ita etiam homo appetitum, qui animali naturalis est, refrenare valet, plangere exire impetens est, vix enim animal dici potest, quod sensu desistitur, isto autem desistitur, quod rei, qua in sensu incurrit, nullam sentit motionem. Nec id necessum est, quod diu enim rationem audiunt, moraliter mali non sunt. Quare nec obstante virtuti, neque opus est ut tollantur. Quin tantum abest ut tolli debeant, cum evulsis ipsis, nec ipso virtus moralis esse possit.

24. **F**orma virtutis consistit in rectitudine & con-
gruentia ad honestatis & rectae rationis normam, sive
quod idem est, in laudabile me diocritate ad vitiola ex-
trema nunquam deflectente.

25. **F**inis Virtutis vero est ipse homo, in cuius usum & uti-
litatem actiones omnes, ut S. Bonum consequi possit, instituun-
tur. Finis vero ultimus est gloria Dei, in suo genere summus est
felicitas civilis & jucundissimus in hoc mundo status, ad quenq[ue]
virtus dirigitur & dirigit.

26. **D**ividunt Authores virtutem varie; Zeno unam pos-
suit virtutem, quat. una est ratio virtutem dirigens, quo sen-
su Pythagorais Prudentia o. virtutum mater dicitur. Cic. vir-
tutem in 4. species, Prudentiam, Justitiam, Fortitudinem &
Temperantiam divisit. Arist. omnes virtutes in 11. species scil.
Fortitudinem, Temperantiam &c. dispescuit. Alij aliter. Ve-
rum enim verò, tantorum virorum hac in re sententias, ut ut
aliquid veri præse ferant, non acceptamus, sed virtutis ita es-
formamus divisionem; ut nec ulla vera species exultet, nec ali-
que species non distincte distingvantur; quo bona Divisionis ob-
serventur leges.

27. **D**ividimus proinde virtutes in eas, quæ vel Deum
respiciunt ut Pietas; vel nos ipsos ut Temperantia, Fortitu-
do &c. vel alios ut Justitia..

28. **C**ognita sic atq[ue] perspecta virtutis natura quid ejus
oppositum, vitium, sit satis constat: Nempe Promptitudo
male agendi &c. Contrariorum enim contraria sunt conseq.
contraria Definitiones. Ut enim bene agendi promptitudo sive
habitus virtuosus, statim natura hominibus non est innatus, ita
nec vitiosus, ut ut male agendi inclinatio vitiosa natura recens
prognata ad sit humanamq[ue] naturam in miserrimam dejiciat
omnium scelerum colluviem.

29. **O**pponuntur autem vicia quoad objectorum latitudi-
nem magis sibi invicem quam virtuti, cum a se invicem longis
finis

simè distent, ut nimium audere, nimium timere. Verùm si in-
ter se conferantur, majorem cum toto habent discrepaniam.
Fortitudo enim est virtus, Audacia verò & timiditas sunt vicia.
Idem de ceteris esto judicium.

30. Providentia igitur & cautione insigni opus est, & ab
alio vitio, ad quod naturā sumus præcliviores & ex quo plus
percipimus voluptatis, longissimè recedendum. Cumq; hoc fe-
cerimus, à peccato longissimè recedemus adq; id, quod medium
est, veniemus, eo modo, quo ligna distorta flexione recta sunt:
Atq; hac de Constitutione Philos. Moralis, S. Bono civili & vir-
gutis natura in genere, prout institutis ratio tulit; posita sufficiant.

Corollaria Politica & Juridica.

1. An detur duplex maiestas, Personalis & Realis? Aff.
2. An repressaria aliquando concedi possint? Aff.
3. An jus vita & necis, quod diu apud Rom. viguit, recte sit parentibus
ademptum? Aff.
4. An inter jus naturale & jus gentium fit Essentialis differentia? Aff.
5. An leges Westrogothorum in rerum natura extens? Aff.
6. An legisterij nostri S. eo. Gothicis optima sit Oeconomia? Aff.
7. An ob quamvis famam aliquis ad iuramentum purgationis sit admis-
tendus? N.

Ad Prestantis Virtute & Eruditione Politis juvenem
Dn. SVENONEM N. CLODINUM,
bonarum artium, Philosophiae ac LL Studiosissimum; De Constitutione
Phil. Moral. S. Bono Civili atq; virtute in genere, eruditas theses
conscriptib; easdemq; masculè propugnantem

ī 1570

C^{on}tra nullum fulvo petitur preciosius auro,
Omnibus ex terra venitque ventre metallis;
Sic nihil excimia virtute excessius ipsa est;
Ex cunctis homini quis est datum agendo potire
Hanc tibi materiem recte CLODINE parasti;
Hac unā tibi cum venit aurum: Nam aurea & ipsa.

MICHAELIS Gyllenstolpe Wexlonii
J. U. & Philos. D. ac P. P.